

Het kerkelijke Verzet rondom Zutphen

Door M.W. Enserink

Dominee G.A. Pasma (1909-1945)

Veel illegale werkers voelden zich behalve door hun godsdienstige opvoeding in de oorlog geïnspireerd door hun geestelijke leidlieden. En toen ze eenmaal in het "Verzet" terechtgekomen waren, voelden ze zich ook door hen geruggensteund, ook in de gemeente Gorssel.

Van Rooms-katholieke jongelui uit Eefde is bekend dat ze naar een debatingclub in Zutphen gingen, die onder leiding stond van kapelaan Veldhuis, een kameraadschappelijke en gewiekste oud-legeraalmoezenier. En later was er voor hen een club voor bespreking van principiële vraagstukken onder leiding van kapelaan v.d. Nap. Ook pastoor Verholt van 't Joppe verfoeide het nationaal-socialisme.

Dominee D. Schakel, hervormd predikant in Gorssel, werkte ijverig de bezetter tegen en spande zich ook met succes in om Joden onder te brengen.

In Eefde had je sinds 5 mei 1940 de gereformeerde predikant Ds. E.J. Oomkes (geboren 1912) die in het openbaar natuurlijk erg op zijn hoede

moest zijn, maar toch in de kerk een zeer duidelijk geluid liet horen. Eens preekte hij zeer fel tegen de maatregelen betreffende de Jodenster en riep hij uit: "*Zelfs in Egypte droeg Mozes geen ster*". Op catechisatie kwam hij met een voorstel allemaal een ster te gaan dragen, uit solidariteit en om verwarring te stichten.

Ook waarschuwde hij in de kerk en op huisbezoek fel tegen de Arbeidsdienst. Jongens van 18 werden door hem en zijn kerkenraad persoonlijk bezocht en ernstig in overweging gegeven niet te gaan. CNV-leden werden op het "kritieke moment" dat ze moesten kiezen tussen al- of niet aansluiting bij het NAF (Nationaal Arbeids Front) door de kerkenraad bezocht. Ze hebben allemaal geweigerd. Door de kerk was beloofd dat ze van de financiële gevolgen gevrijwaard werden.

Begin september 1942 werd Ds. Oomkes gearresteerd op grond van het bidden voor de koningin en voor de Joden. Verder had bij illegale geschriften verspreid. Via het politiebureau in Zutphen kwam hij terecht in 'De Koepel, de gevangenis te Arnhem, waar hij bleef tot eind mei 1943. Op 13 juni 1944 volgde opnieuw arrestatie door de S.D. Beschuldigd van alles wat de Duitsers onwelgevallig was, werd hij ter dood veroordeeld en zou hij naar het *Vernichtungslager Sachsenhausen* worden gebracht.

Maar een zeer humane Duitse arts had verklaard: "*Der Pfarrer ist todeskrank ... en zal Sachsenhausen niet eens halen*".

Ds. Oomkes werd toen vrijgelaten en dook onmiddellijk onder. Toen ze ontdekten dat hij niet dood was, hebben de SD-ers nog twee keer in september de pastorie overvallen, telkens op zaterdag. Gelukkig waren de tweede keer zijn vrouw en kinderen net niet thuis. Ook deze doken toen onder op dezelfde boerderij in Overijssel.

Totdat de bevrijding kwam

Zo goed liep het niet af met de Nederlands-Hervormde dominee van Almen en Harfsen, Ds. Gerard Anne Pasma (geboren 1909), die naar Almen gekomen was op 20 september 1942. Zijn verzetshouding was van meet af aan zeer duidelijk. Hij zag maar al te goed de nihilistische uitingen van het nationaal-socialisme en de goddeloosheid van dit systeem. Bij leed daar onder en bestreed het in woord en daad. "*Gal uitspuwen tegenover catechisanten op alles wat naar nationaal-socialisme zweemt*", zo werd zijn houding omschreven door NSB-ers.

Zelf vond hij als dienaar van Jezus Christus onmogelijk te kunnen zwijgen. Hij zorgde vanaf 1943 voor adressen voor onderduikers in Almen en Harfsen. De eersten waren Jetze Hoogterp uit Dokkum en Appie Nauta uit Ternaard. Met name verzette hij zich openlijk tegen het gedwongen werken voor de O.T. Ook organiseerde hij Bijbellezingen voor de onderduikers, die dat zeer waardeerden.

Op 7 oktober 1944 werd hij gearresteerd, ging via het Huis van Bewaring in Zutphen op februari 1945, evenals de politiemann *Th. te Brake*, naar het PDA in Amersfoort en werd van daar naar Neuengamme en Wöbbelin versleept, in welk concentratiekamp hij op 22 april 1945 toen Almen al lang vrij was) is overleden, ver van zijn vrouw en dochtertje.

Enkele krantenberichten uit 1945

In zijn Gemeente teruggekeerd: De heer ds. E. J. Oomkes te Gorssel is in goeden welstand uit concentratiekampen of gevangnissen in Duitschland weergekeerd.

Overlijdensadvertentie ds. G.A. Pasma: In den ouderdom van 36 jaar is in een der Duitsche concentratie kampen overleden ds. G. A. Pasma, Ned. Herv. predikant te Almen. Ds. Pasma werd in 1909 geboren en in 1934 kandidaat in Drenthe, om 26 Jan, 1936 te Zeerijp het predikambt te aanvaarden. Sedert 20 Sept. 1942 diende ds. Pasma de gemeente van Almen.